

TEORIE VOJENSTVÍ

Časopis Vojenské rozhledy v příštích několika číslech seznámí čtenáře s hlavními myšlenkami knihy Juliana Lidera "Military theory, concept, structure, problems" vydané v roce 1983 ve Velké Británii.

Autor hledá odpovědi na tři základní otázky:

1. Co je válka?
2. Jak dosáhnout vítězství ve válce?
3. Jak je nutno připravit se k válce?

Těmto třem otázkám odpovídají tři části knihy:

- I. Sociálně-politická analýza vojenství.
- II. Teorie použití vojenské síly.

III. Vybrané problémy vojenské politiky.

Všemi těmito částmi se prolíná odpověď na čtvrtou otázku:

4. Jak je možno zabránit válce?

Autor nepovažuje svou teorii za uzavřenou a uvádí četné problémy, které vyžadují další zkoumání.

Obsah knihy má vysokou poznávací hodnotu. Seznámení s výsledky bádání autora bude nesporně užitečné nejen pro vojáky, ale i pro všechny, kdož se ve své politické, novinářské nebo jiné pracovní činnosti zabývají otázkami obrany státu.

Struktura knihy zůstává v článcích, které budou uveřejňovány, plně zachována.

ÚVOD

TEORIE VOJENSTVÍ, PŘEDMĚT A STRUKTURA

OBLAST TEORIE SE ROZŠÍŘUJE

Pojem "teorie vojenství" zahrnuje:

- studium otázek vojenství,
 - poznatky ve formě koncepcí, kategorií, návrhů, zákonů a teoremů.
- Neexistuje shoda názorů, pokud jde o vědecký statut teorie vojenství.

Odedávna bylo studium vojenství zaměřeno na dva problémy:

- Co je válka? Odpověď na tuto otázku se nazývala **filosofií války**.
 - Jak je možno dosáhnout vítězství ve válce? Odpověď na tuto otázku se zabývala **strategií** jako teorií a praxí vedení války a řízení ozbrojených sil ve vojenských operacích.
- Během historického vývoje se oblast teorie vojenství rozšiřovala:

● Armády byly stále diferencovanější, složitější, jejich organizace a příprava k válce se stala dlouhodobým složitým procesem.

● Postupně se zvětšoval vliv ozbrojených sil na sociální život, rostla jejich úloha ve

společnosti a zároveň byla jejich sociální struktura ovlivňována sociálním vývojem. Vnitřní úloha ozbrojených sil jako sociální instituce se stala složkou teorie vojenství.

● V nedávné době dva vývojové směry značně ovlivnily obsah a rozsah studia vojenství:

- Svět vstoupil do období sociálních převratů a přeměn. Otevřené používání vojenských sil uvnitř země se v mnoha oblastech světa stalo každodenním jevem. Ozbrojené síly začaly hrát stále větší úlohu ve vnitřních záležitostech mnoha zemí. Zvýšilo se množství forem, v nichž dochází k ozbrojenému násilí. Studium vnitrostátních válek se stalo součástí vojenské teorie.

- Ozbrojeným silám byla svěřena funkce odvrátit raketojadernou válku, což mělo dva důsledky: jednak se hrozba válkou stala prostředkem politiky, jednak se orientace na použití vojenské síly změnila od totálních válek na války lokální. V důsledku toho se novými předměty teorie vojenství staly nepřímé použití vojenské síly k zabránění válce nebo k odstrašení protivníka, jakož i omezené přímé použití vojenské síly.

● Války se staly něčím více než srážkami mezi ozbrojenými silami. Do válek byly zavlečeny celé společnosti.

Všechny oblasti sociálního života se staly frontami boje ovlivňujícími průběh vojenských operací. Proto bylo nutno do teorie vojenství zařadit jako její složku teorii vlivu sociálních činitelů (ideologie, vědy a technologie) na válku.

● Celý tento vývoj vyžadoval překročit tradiční koncepci ozbrojených sil a do analýzy vojenského nástroje zařadit koncepci vojenského potenciálu.

PŘEDMĚT

Teorie vojenství byla nejdříve teorií mezinárodní války. Nové oblasti vojenské činnosti a vztahy mezi ozbrojenými silami a společností neustále rozšiřovaly obsah daného oboru, takže se vyvinuly různé přístupy k jeho zkoumání.

● Přístup zaměřený na válku se zabývá strategií vedení války a analýzou způsobů pro dosažení vítězství. Zdůrazňuje nutnost kombinovat teorii vedení války s analýzou povahy války a jejího vztahu s jinými oblastmi sociální aktivity (politickou, ekonomickou, sociologickou, duchovní aj.). Válka je považována za prostředek zahraniční politiky.

V raketojaderném období se přístup teorie vojenství zaměřený na válku změnil ve dvou důležitých ohledech:

- hledání příčin války nabylo mnohem většího významu,

- zatímco teorie válek byla dříve zaměřena na úspěšné vedení války (tj. na vítězství), bylo nyní doplněno zabránění válce; zabránění válce se stalo součástí strategie, a proto také součástí teorie vojenství.

● Přístup zaměřený na ozbrojené síly spočívá ve vytvoření teorie použití ozbrojených sil jako nástroje pro každodenní fungování státu, jako prostředku pro podporu (především zahraniční) politiky státu, jako nástroje připraveného k uvedení do akce a k použití vedle ostatních politických nástrojů k nátlaku, zastrasování, vydírání, vyjednávání atd. Vojenská síla je pouze jedním z druhů používaných mocenských prostředků. Použití vojenské síly se zde uvažuje v její vnější funkci a analýza úlohy vojenské síly se týká mezinárodních vztahů.

● Mocenský přístup kombinuje dvě myšlenky:

a) vojenská strategie je považována za složku tzv. velké strategie (národní, státní strategie),

b) státní moc je vykonavatelem velké strategie. Funkcí strategie je organizovat prostředky státní moci k dosažení politických cílů. Státní moc je považována za podmínku sine qua non při sledování zájmů státu. Má tři hlavní složky: politickou, ekonomickou a vojenskou. Strategická studia se zabývají vzájemným působením složek státní moci v míru a za války.

Strategie používání státní moci (nazývaná velkou strategií) zahrnuje tři překrývající se oblasti: politicko-ekonomickou, vojensko-ekonomickou a politicko-vojenskou, jakož i bod, v němž se všechny tři stýkají. Podle Beaufrea strategie jako "umění ovládat dialektické působení proti sobě stojících vůlí, které k řešení svého sporu používají síly", integruje politickou, ekonomickou a vojenskou strategii do totální strategie a připravuje stát k totální válce, buď horké nebo studené.

Státní (velká, totální) strategie je prostředkem pro zajištění dosažení všech státních cílů vhodným využíváním všech zdrojů síly: politických, ekonomických, ideologických, průmyslových, technologických a vojenských.

● Přístup zaměřený na národní bezpečnost. Při tomto přístupu je teorie vojenství zaměřena na politiku národní bezpečnosti, která je pouze částí celkové politiky státu. Národní bezpečnost je definována buď jako:

- schopnost přežít jako politická entita, nebo jako
- podmínka neexistence vnějšího ohrožení, nebo jako
- schopnost bránit "způsob života národa".

Ve všech těchto přístupech, v nichž cíle a prostředky pro jejich dosahování překračují oblast vojenských činností, je teorie vojenství považována za součást teorie politických činností.

Novým prvkem je aspekt vnitřní bezpečnosti definovaný jako:

- schopnost odolávat ohrožení nejen územní celistvosti, nýbrž i politického a sociálně-ekonomického řádu země, nebo jako
- schopnost působit k zachování existujícího politického systému.

Koncepce národní bezpečnosti byla rozšířena zařazením nové dimenze, a to dimenze mezinárodní, přičemž jde o zajištění národní bezpečnosti na mezinárodním základě. Studium národní bezpečnosti se rozšiřuje daleko za vojenský rámec.

● Přístup, v němž je vojenská (nebo také obranná) politika považována za organizující koncepci. Vojenská politika obvykle znamená teorii a praxi vojenských činností včetně:

- vojenské doktríny zahrnující soubor oficiálně přijatých názorů na vytváření, rozvíjení a uplatňování vojenských možností,
- stavu ozbrojených sil, který vyjadřuje souhrn vojenských možností, jimiž stát disponuje.

Analýza strategie použití vojenské síly je zaměřena na mezinárodní politiku. Zkoumání procesu vytváření vojenské politiky a přípravy ozbrojených sil k různým způsobům použití se týká hlavně vnitřní politiky.

Ve všech přístupech, které zdůrazňují úlohu vojenských sil v míru, existuje tendence vyzdvihovat úlohu teorie a strategie odstrašování. Časté konvenční lokální války a koncepce vedení omezené jaderné války vyvrátily názor o všemocnosti odstrašování.

Návrhy na nahrazení studia vojenství mírovým výzkumem zdůrazňují předcházení všem druhům ozbrojeného násilí. Tím by se však změnil obsah zde vysvětlovaného oboru. Studium vojenství musí brát v úvahu současnou válku, její přípravu, podmínky její eskalace i deeskalace a ukončení. Prevence války je považována za hlavní úkol současnosti a za zkoušku našeho racionálního chování.

STRUKTURA

Jde o hledání odpovědi na otázku, jakou strukturu by měla mít věda o vojenství.

Clausewitz ve svém díle "O válce" rozebírá tři hlavní skupiny problémů:

- do zkoumání povahy války zahrnul příčiny války a vliv politických a ekonomických činitelů na válku,
- do "vědy o válce" zařadil sociálně-politickou analýzu války a ozbrojených sil,

- podrobně popsal metodologii vědeckého výzkumu problému války jako důležitou součást všeobecné teorie války.

V posledních desetiletích se studie vojenství soustřeďují na úžeji vymezená témata a vytvořily také mnohá nová témata.

● Ve výzkumu zaměřeném na příčiny války je teorie strukturována podle druhů příčin, např.:

- podle oblastí sociální aktivity, která je považována za hlavní příčinu válek: politika, ekonomika, ideologie atd.,

- podle sociální úrovně, v níž jsou hledány hlavní kořeny války: povaha člověka, nebo společnosti, nebo mezinárodního systému a pod.

● V mírovém výzkumu a ve studiu řešení konfliktů je teorie uspořádána podle dvou druhů příčin:

- základních (strukturálních a jiných),

- přímých (např. chyb v rozhodovacím procesu).

● V přístupech, u nichž je předmětem studia odstrašování, je výzkum uspořádán podle druhů odstrašování odpovídajících různým druhům možných válek, tj. podle druhů strategií vhodných pro odstrašování, nebo pro vedení různých myslitelných válek.

● Studie funkcí vojenské síly zkoumají široké rozmezí myslitelného použití a zvláště změny v jejím použití (posun zaměření od otevřeného nebo přímého použití ke skrytému nebo nepřímému použití) buď jako celek nebo samostatně se zřetelem k válce, k prevenci války a ke skrytým formám nátlaku a zastrašování. Také je možno rozlišovat mezi používáním ozbrojené síly jako nástroje zahraniční politiky a jejich vnitřními funkcemi a používáním: úloha vojenské síly v revolučních a kontrarevolučních převratech, při militarizaci společnosti, při uskutečňování sociálních přeměn, jakož i úloha ozbrojených sil během sociálních revolucí.

● Literatura o současném vojenském umění a zvláště o moderní strategii obsahuje hlavně:

a) studie uspořádané podle určitých druhů válek: totální válka, omezená válka a revoluční nebo kontrarevoluční válka,

b) druhy zbraní, jichž se má používat: strategické jaderné, taktické jaderné, konvenční,

c) pravděpodobné válčiště,

d) druhy strategie: vyčerpávající, ničivá, nepřímá atd.

● Studie strategie jako teorie války se zabývají hledáním soustavy principů anebo metod pro vedení války, které by vyjadřovaly prvky společné všem válkám, bez ohledu na změněné podmínky (nebo alespoň společné pro všechny války dnešní doby) a sloužily by jako teoretický základ úspěšného vedení boje. Většinou se však strategická studia zabývají metodami vedení boje a přípravou pro nejpravděpodobnější války, jak je to vyjádřeno ve vojenské politice států a aliancí. Jsou to však spíše práce aplikované vědy poskytující doporučení pro jednání, nikoli příspěvky k teorii vojenství.

● Existuje také otázka, jak se postavit k nevojenským aspektům války. Ekonomická válka, diplomatická válka, ideologická válka a jiné formy zápasu jsou nesporně důležitými frontami moderní války, avšak těmto problémům není věnována zasloužená pozornost.

STRUKTURA TEORIE

Integrace různých předmětů, které je nutno studovat, do jediné disciplíny, má velkou důležitost; příklady jsou:

- filozofie války jako nástroje politiky,

- strategie určitých druhů válek,

- teorie postavení ozbrojených sil ve společnosti,

- teorie odstrašování,

- vojenská ekonomika,
 - příčiny válek,
 - úloha války v sociálním vývoji.
- syntéza vojenských poznatků je stále naléhavější, protože dva účely se staly společnou záležitostí politiků a vojáků:

- a) prevence vypuknutí války na základě znalostí jejich kořenů a příčin, jakož i mechanismu, jímž je válka rozpoutávána,
- b) kdyby válka přes všechny překážky vypukla, prevence její eskalace a její ukončení na základě znalosti důležitých skutečností týkajících se vedení války.

Struktura studia vojenství a jeho poznatků musí vyjadřovat uspořádané posuzování vojenských problémů, jež musí odpovědět na tři základní otázky.

1. Co je válka? Zahrnuje:

- analýzu příčin, povahy a druhů válek,
- zkoumání sociálních důsledků války,
- studium sociálních činitelů ovlivňujících války,
- problémy prevence vypuknutí různých druhů válek.

2. Jak dosáhnout vítězství ve válce? Zahrnuje:

- analýzu vojenského umění s hlavním zaměřením na strategii,
- rozvoj technologické a tělové základny vedení války,
- problémy organizace, vedení a výchovy ozbrojených sil.

Studium se musí týkat různých druhů ozbrojeného zápasu, avšak musí zkoumat také jejich společné rysy.

Důležitou otázkou je, jakých metod používat k prevenci eskalace války, kdyby vypukla, a jak dosáhnout jejího rychlého ukončení.

3. Jak je nutno připravit se k válce? Zahrnuje:

- vytvoření koncepce budoucí války (budoucích válek) se všemi s nimi souvisejícími politickými a vojenskými strategiemi,
 - způsoby přípravy země a jejích ozbrojených sil k válce,
- Nynější potřeba zařadit do studia teorii a strategii odstrašování vytváří čtvrtou otázku:

4. Jak je možno zabránit válce? Odpověď na tuto otázku se prolíná všemi ostatními částmi.

Tři výše uvedené základní otázky je možno převést do rámce orientovaného na ozbrojené síly:

1. Co je to ozbrojená síla?
2. Jak je nutno účinně používat ozbrojenou sílu (v míru i za války)?
3. Jak je nutno připravovat ozbrojenou sílu k účinnému použití?

V obou případech:

- první část teorie vojenství je filozofií a sociologií války a ozbrojených sil,
- druhá část teorie vojenství se zabývá používáním vojenské síly,
- třetí část teorie vojenství obsahuje teoretické základy vojenské politiky.

Strategie války má dvojaký charakter:

- strategie jako způsob myšlení,
- strategie jako návod, rozhodování a řízení přípravy i vedení války.

Zároveň problém povahy války (zvláště příčin války) úzce souvisí s hledáním metod a strategií pro vyloučení ozbrojeného násilí nebo pro předcházení jeho eskalace a pro jeho omezování, kdyby k němu došlo.

SOCIÁLNĚ-POLITICKÁ ANALÝZA VOJENSTVÍ

POJMY VOJENSKÁ SÍLA, VÁLKA A ODSTRAŠOVÁNÍ

OBLAST TEORIE SE ROZŠIŘUJE

Důraz výzkumu se posunul **od války k vojenské síle**, která je neustále přítomna a má celou škálu funkcí v míru i za války. Novými anebo změněnými předměty výzkumu jsou:

- nepřímé a skryté používání vojenské síly jako nástroje zahraniční politiky,
 - zvýšený vliv vojenské síly na vnitrostátní vývoj,
 - pojem vojenské moci,
 - pojem odstrašování,
 - diferenciaci druhů válek, včetně válek revolučních a ozbrojených intervencí,
 - obnovená úloha militarismu,
 - zvýšený vliv různých sociálních činitelů na průběh a výsledek války,
 - teorie aliancí,
 - obrana státního území ve všeobecné jaderné válce,
 - vzájemný vztah války a sociální přeměny,
 - revoluční armády, pokud jde o jejich účast v revoluci a v boji pro obranu vítězné revoluce.
- Všechna tato témata tvoří základ pro jedinou souhrnnou disciplínu.

POJEM VOJENSKÁ SÍLA

Termíny "ozbrojené síly", "vojenská moc" a "vojenská síla" se často zaměňují. Pojem "vojenská moc" **zahrnuje vojenský potenciál, a proto je pojmem širším, než pojem "ozbrojené síly"**. Hodnota vojenské moci může být správně hodnocena pouze ve vztahu k vojenské moci jiných států.

Pojem "ozbrojené síly" a pojem "vojenská moc" mohou být sloučeny do jediného pojmu "vojenská síla".

Toto složité téma zahrnuje tři hlavní problémy:

1. Teorie povahy vojenské síly a jejích sociálních funkcí.
2. Vztahy vojenské síly s ostatními prvky sociální struktury.
3. Vliv vojenské síly na sociální vývoj.

Vnější funkce

Vnější funkce vojenské síly tradičně spočívá ve vedení války a v podpoře politiky státu ve vztahu k jiným státům.

Souhrn vnějších funkcí zahrnuje:

- obranu proti agresi (vedení vnější války je vždy popisováno obrannými výrazy),
- odstrašování proti různým druhům válek,
- nátlak jako prostředek pro podporu vyjednávání všeho druhu (což znamená široké spektrum použití od slovního varování, přes demonstrace síly a blokády až po omezené "otevřené" použití),
- ochrannou strukturu pro působení ostatních nástrojů zahraniční politiky: diplomatických, ekonomických a politických.

Dobyvačná válka nikdy není označována *expressis verbis*.

Vnitřní funkce

Vnitřní funkce jsou dvojího druhu:

- chránit mírový a normální průběh sociálního života v relativně stabilních obdobích sociálního vývoje,
- podporovat vládu vládnoucí elity a bránit ji v obdobích vážných problémů a ohrožení (např. proti sociální revoluci).

V demokratických zemích jsou ozbrojené síly považovány za "apolitické", stojící stranou politických sporů. Ozbrojené síly v těchto zemích:

- zasahují, když činnost jistého počtu odhodlaných osob přesahuje možnosti normálních policejních sil,
- slouží jako poslední alternativa vůči anarchii.

V rozvojových zemích je úloha vojenských a polovojenských institucí zaměřena na udržování politické stability, tj. schopnosti režimů udržet se u moci, a také na boj za svoje stavovské zájmy.

Zájem o vnitřní funkce vojenské síly, jak se zdá, roste

- zčásti vzhledem k nestabilní ekonomické situaci v rozvinutých zemích,
- zčásti vzhledem k aktivní úloze vojenského zřízení v rozvojových zemích.

VLIV OZBROJENÝCH SIL NA SPOLEČNOST

Ozbrojené síly ovlivňují sociální život:

- samotným faktem své existence, a to jako činitel stojící stranou sociálních sporů,
- svou účastí na rozhodovacím procesu přímo v oblasti vojenské politiky a nepřímo v zahraniční politice.

Ozbrojené síly jsou podrobeny kontrole ze strany politického vedení státu; účinnost této kontroly je určována politickou a institucionální strukturou společnosti.

Občansko-vojenské vztahy

Panuje názor, že existují dvě možnosti:

- civilní orgány a vojenská instituce jsou dvěma soupeřícími skupinami; tento model však nelze považovat za univerzální,
- vztahy civilních orgánů a vojenské instituce jsou závislé především na politických a ústavních strukturách společnosti a mezi jinými, také na sociálních a organizačních charakteristikách vojenského zřízení.

Militarismus

Militarismus je považován za úchytku vztahů od "normálních", tj. od úlohy ozbrojených sil jako součástí státního aparátu zcela podřízené politickému vedení.

Pojem "militarismus" může při různém nazírání znamenat různé věci:

- druh politické struktury, v níž ozbrojené síly rozsáhle nebo úplně kontrolují vládu,
- ideologii glorifikující válku nebo požadující, aby ozbrojené síly měly vládnoucí nebo alespoň nezávislé postavení ve společnosti,
- názor, že válka má být vedena pouze na základě vojenských zřetelů nezávisle na politice.

Uvádějí se tři druhy militarismu:

1. Militarismus ve své klasické formě nalezl svůj výraz v zavedení autoritativních vztahů ve všech oblastech sociálního života úzkým sdružením vojenských a civilních elit; vyhlášeným účelem je posílit a udržet "občanský mír a smíření".

2. Militarismus hlášený v zahraniční politice zahrnuje extrémní účinnost a expanzionistické tendence, jakož i jednostrannou převahu vojenských zřetelů v politických rozhodnutích.

3. Militarismus může také nabýt formy nátlakové intervence vojáků do procesu vládnutí, a to s použitím nebo bez použití skutečné vojenské síly, avšak se zřejmým porušením zákonně stanovených postupů.

Vojenské zásahy do politiky

Zkoumají se tyto problémy:

1. Formy a metody zásahů a jejich závislost na regionu a na úrovni kulturního vývoje. Formy jsou popisovány takto:

a) požadavek (a jeho přijetí politickou elitou) týkající se aktivního vlivu ozbrojených sil na řešení politických otázek,

b) ultimatum vydané k tomu, aby civilní vládě byly vnuceny názory vojáků na politické záležitosti,

c) nahrazení civilní vlády jinou, která bude přístupnější vojenskému nátlaku,

d) odstranění civilní vlády a její nahrazení vládou vojenskou.

Použité metody zahrnují soupeření s civilními orgány, zastrašování civilních orgánů nepřímými a přímými hrozbami, různé formy přímého násilí. Čím méně je rozvinuta politická a ekonomická struktura společnosti, tím vyšší je nátlak, tím ostřejší jsou metody, a tím ráznější jsou vnucované změny. Jiným hlediskem vlivu ozbrojených sil je, že jejich zásah do politiky může také být trvalý a nemusí spočívat v dočasných akcích.

Ozbrojené síly mohou nepřímo diktovat politiku nebo ji ve značném rozsahu ovlivňovat, i když státní moc zůstává civilní. Jinou situací je, že ozbrojené síly spolu s civilními elitami utvoří koalici elit.

Všeobecně, ozbrojené síly mohou ovlivňovat politický systém bez ohledu na svou formální politickou úlohu.

2. Podmínky podporující nebo znesnadňující vojenské zásahy. Existuje několik činitelů a podmínek.

Mezi motivy podporujícími zásahy ozbrojených sil převládá institucionální zájem, tj. zájem třídní, nebo regionální, nebo stavovský, nebo individuální. Důležitým motivem může být nutnost zachovat vnitřní politickou stabilitu pro zajištění vojenských schopností země.

Znesnadňující činitele souvisejí s vojenskou profesí samotnou, která odděluje vojáky od politiky. Avšak i když se armáda sama považuje za služebníka státu, nemusí to znamenat, že se považuje za služebníka vlády, která je u moci.

Za znesnadňující činitel je považována také tendence chránit bojeschopnost ozbrojených sil. Na druhé straně, v dobách ostrých sociálních konfliktů se vojáci mohou obávat, že budou do nich zavlečeni, protože rozpory v armádě samotné mohou vést ke střetnutím.

Bezpodmínečnou podmínkou vojenského zásahu do politiky je výjimečná situace, která poskytuje armádě nejen motiv, ale také příležitost k zásahu. Takový zásah mohou vyvolat otevřená, akutní krize, latentní chronická krize, mocenské vakuum, politická nebo vojenská porážka.

3. Druhy vojenských režimů jsou:

- nepřímá vláda buď omezená, nebo neomezená,

- smíšená vláda,

- přímá vláda, a to buď přímá nekvalifikovaná, nebo přímá kvasi-civilní.

Tyto druhy a poddruhy označují úrovně, v nichž vojáci řídí politiku, jakož i míru otevřenosti, s níž se tak děje.

Ve třetím světě jsou mnohé vlády kombinacemi civilních a vojenských elit.

4. Vojenské režimy a sociální pokrok. Zde se nezdůrazňují příčiny, nýbrž důsledky akcí vojenských režimů, včetně jejich vlivu na ekonomiku, kulturu a sociální vývoj. Výsledky vojenských režimů nelze generalizovat, protože každý vojenský režim má svůj individuální

vliv na sociální změny. Ve většině případů vojáci jako vládcí nevykonají ani více, ani méně, než civilní režimy.

5. Trvalost nebo přechodnost vojenských režimů. Panuje názor, že:

- vojenské režimy jsou nerozlučně zapojeny do politiky a do průběhu každého velkého sociálního procesu ve většině rozvojových zemí,

- militarizace třetího světa není přechodnou fází politického vývoje, nýbrž dílem dlouhodobých režimů.

Uchopení a udržení moci vojáky v rozvojovém světě je považováno za trend, který bude v dohledné budoucnosti pokračovat a silnit, avšak vzdálenější budoucnost je nejistá.

Analýza struktury a organizace ozbrojených sil

Zkoumají se tyto problémy:

1. Vnitřní struktura ozbrojených sil, jejich hierarchické učlenění a soustava velení.

2. Vojenské povolání. Rozdíly mezi vojenskými a civilními povoláními, procesy socializace, služební mobilita atd.

3. Ozbrojené síly jako speciální vrstva společnosti. Podmínky podporující sociální a geografickou separaci ozbrojených sil. Tendence velitelského personálu vytvořit oddělený stav s privilegovaným postavením.

4. Vliv organizačního typu a doplňovacího systému ozbrojených sil na jejich politický charakter. Je možno posuzovat vliv tří základních typů armády:

- a) profesionální armáda s dlouhou dobou služby,

- b) armáda založená na všeobecné branné povinnosti,

- c) kombinovaný typ s dlouhou dobou služby důstojníků.

5. Požadavky na doplňování.

6. Závislost struktury a organizace ozbrojených sil na charakteru sociálně-ekonomického a politického systému. Typologie vojenských systémů závislá na sociálně-politickém vývoji a charakteru sociálně-ekonomického a politického systému.

7. Vliv technického vývoje na vnitřní strukturu ozbrojených sil a na vojenské povolání.

8. Problémy ideologie. Vývoj vnitřní ideologie vojenského společenství, v mnoha ohledech odděleného od společnosti a plnění speciální sociální funkce; profesionální postoje jsou zde posuzovány jako totožné s národními zájmy, vojenské ctnosti a vlastnosti jsou stavěny na vrchol stupnice hodnot.

Těmto všem tématům je společné posuzování moderních armád jako zvláštního druhu sociální instituce. Jako účelné nástroje racionálně uspořádané k plnění určitých účelů se podobají jiným institucím, avšak specifická povaha těchto účelů (vést války a vítězit v nich) vyžaduje vysokou míru soudružnosti hierarchické struktury. Instituce je charakterizována centralizovaným velením, hierarchií, kázní, vnitřní komunikací a svým esprit de corps a vypracovala svůj způsob života v soběstačnosti i v izolaci od ostatních sociálních aktivit. Vojenské povolání má určité rysy, které se u jiných povolání nevyskytují: stavovská loajalita je jedním z nich.

Existují protichůdné názory na to, zda vojáci jsou, nebo nejsou samotnou povahou svého povolání podněcováni k touze po vedení války.

Různé složky ozbrojených sil rozvojových zemí vytvářejí rozporné zájmy a velmi rozporná politická hlediska. Toto rozdělení je nejen horizontální, ale také vertikální (tj. mezi vyššími důstojníky a nižšími hodnotami). Vojenská centralizace těchto armád je občas vadná; je pochybné, zda lze ve vztahu k těmto armádám mluvit o ozbrojených silách jako soudržném celku.

Ozbrojené síly jako obraz sociální struktury

Struktura ozbrojených sil musí být analyzována ve vztahu ke struktuře společnosti. Charakter ozbrojených sil je obrazem struktury společnosti. Hlavní rysy charakteru ozbrojených sil odpovídají charakteru vládnoucích ekonomických a politických elit.

Více méně postupná, někdy však rychlá přeměna společnosti vytváří mnohé problémy. Ozbrojené síly nemusejí držet krok se zbytkem společnosti a zatímco se společnost měnila, ozbrojené síly stále vyjadřují původní stav a snaží se ho obnovit. V opačném případě v době radikální přeměny nově vytvořené nebo restrukturované ozbrojené síly se mohou stát nejdynamičtějším prvkem společnosti a zavést sociální změnu.

Odlišná, avšak blízká otázka se týká vlivu mezinárodního systému na strukturu ozbrojených sil. Tvrdí se, že vojenské povolání je "nejinternacionálnější" ze všech povolání. Podobnost mezi vojenskými elitami různých zemí a vzájemné vztahy mezi nimi z nich vytvářejí důležitý prvek mezinárodní třídní struktury. I když národnostně podmíněná struktura a národnostní ideologie mají obvykle převahu, může být internacionální hledisko v armádě určitých zemí pro jejich funkce velmi důležité.

-JN-